

CZU 323(478)

<https://doi.org/10.52507/2345-1106.2026-1.09>

POLITICI PROMOVATE DE AUTORITĂȚILE REPUBLICII MOLDOVA CU REFERIRE LA DIASPORA MOLDOVENEASCĂ

PÎRȚAC Grigore,

doctor în științe politice, conferențiar universitar,

Universitatea de Studii Europene din Moldova

e-mail: grigorepirtac@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-003-3281-3711>

MOȘNEAGA Gheorghe,

doctor în științe politice, asistent universitar,

Universitatea de Studii Europene din Moldova

e-mail: gheorghemosneaga@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5372-3016>

REZUMAT

În acest articol autorii cercetează politicile promovate de instituțiile de stat ale Republicii Moldova în domeniul diasporei moldovenești, care vizează implicarea acesteia în procesele sociale din țara de origine, anume prin extinderea drepturilor ce includ dubla cetățenie, reprezentarea în parlament, dreptul de vot, protecția socială, respectiv structurile de stat din Republica Moldova și-au intensificat activitățile în această direcție.

Autorii au identificat cinci etape în activitatea autorităților moldovenești din domeniul migrației, caracterizate prin diferite obiective, obiecte și subiecți de influență. În context sunt evidențiate mai multe aspecte în implementarea noilor abordări a politicilor privind migrația, diaspora și dezvoltarea, de ex. schimbarea abordării de la una cantitativă la una calitativă. Aceasta înseamnă că diaspora este văzută nu ca un beneficiar al politicilor de stat, ci ca un partener al politicilor de dezvoltare, accentul fiind pus pe mobilizarea spiritului civic al diasporei în implementarea unor activități semnificative din punct de vedere social, precum și dezvoltarea și realizarea potențialului uman al diasporei.

Autorii subliniază necesitatea cooperării active a Biroului Relații cu Diaspora cu alte instituții de stat ale Republicii Moldova, organizații neguvernamentale, organizații internaționale, toate părțile interesate care lucrează cu migranții, comunitățile moldovenești, diaspora de peste hotare.

În concluzie se subliniază, că țara noastră s-a alăturat tendinței europene de integrare a diasporei în strategiile de dezvoltare a țării, înregistrând rezultate pozitive atât la nivel central, cât și la nivel local, aceasta reprezentând un proces pe termen lung, care permite dezvoltarea unor modele de politici, programe și parteneriate de interacțiune.

Cuvinte-cheie: diaspora moldovenească, migrație, politică migraționistă, Biroul relații cu diaspora, stat de drept, Uniunea Europeană, valori fundamentale, drepturi fundamentale, democrație, legislație.

POLICIES PROMOTED BY THE AUTHORITIES OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA WITH REFERENCE TO THE MOLDOVAN DIASPORA

PÎRȚAC Grigore,

PhD in Political Science, Associate Professor,
University of European Studies of Moldova,
e-mail: grigorepirtac@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-003-3281-3711>

MOȘNEAGA Gheorghe,

PhD in Political Science, Assistant Professor,
University of European Studies of Moldova,
e-mail: gheorghemosneaga@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-5372-3016>

SUMMARY

In this article, the authors examine the policies promoted by the state institutions of the Republic of Moldova in the field of the Moldovan diaspora, aimed at involving it in social processes in the country of origin, namely through the extension of rights including dual citizenship, parliamentary representation, voting rights, and social protection. Accordingly, the state structures of the Republic of Moldova have intensified their activities in this direction.

The authors identified five stages in the activity of Moldovan authorities in the field of migration, characterized by different objectives, objects, and subjects of influence. In this context, several aspects of the implementation of the new approach to migration, diaspora, and development policies are highlighted, for example, the shift from a quantitative to a qualitative approach. This means that the diaspora is seen not as a beneficiary of state policies, but as a partner in development policies, with emphasis placed on mobilizing the civic spirit of the diaspora in implementing socially significant activities, as well as on developing and realizing the human potential of the diaspora.

The authors emphasize the need for active cooperation between the Bureau for Diaspora Relations and other state institutions of the Republic of Moldova, non-governmental organizations, international organizations, and all stakeholders working with migrants, Moldovan communities, and the diaspora abroad.

In conclusion, it is emphasized that our country has joined the European trend of integrating the diaspora into national development strategies, recording positive results both at the central and local levels. This represents a long-term process that allows for the development of policy models, programs, and partnership-based interaction mechanisms.

Key words: Moldovan diaspora, migration, migration policy, Bureau for Diaspora Relations, rule of law, European Union, fundamental values, fundamental rights, democracy, legislation

În consolidarea comunităților / diasporei moldovenești peste hotare un rol important îl joacă politicile autorităților de stat ale Republicii Moldova în domeniul migrației și diasporei. Politicile în domeniul diasporei vizează implicarea acesteia în procesele sociale din țara de origine prin extinderea drepturilor ce includ dubla cetățenie, reprezentarea în parlament, dreptul de vot, protecția socială etc. [1, pp.73-74]. În timp ce primele două tipuri de politici sunt aplicate pe scară largă în Republica Moldova, extinderea drepturilor diasporei a fost mult timp considerată un subiect sensibil din motive politice. Abia în ultimul deceniu, structurile de stat din Republica Moldova și-au intensificat activitățile în această direcție. Experții identifică mai multe etape în politica moldovenească în domeniul migrației, caracterizate prin diferite obiective, obiecte și subiecți de influență [2].

Prima etapă (1990-1994), a cărei esență poate fi caracterizată drept "Migrație și securitate". Migrația este luată în considerare și reglementată în contextul securității, al protecției populației locale împotriva imigrației în masă necontrolate în Republica Moldova din alte regiuni ale spațiului post-sovietic. Începe să apară un cadru legislativ și instituțional în domeniul migrației. În 1990 a fost adoptată "Legea cu privire la migrație". În 1994, Constituția Republicii Moldova a

stabilit dreptul cetățenilor de a părăsi și de a intra liber în Republica Moldova (art. 27), care a fost concretizat în legile "Cu privire la intrarea și ieșirea din Republica Moldova" (1994), "Cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și apatrizilor în Republica Moldova" (1994). Departamentul Migrație al Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei a devenit structura de reglementare a fluxurilor de migrație.

A doua etapă (1995-2000). Migrația este în continuare privită prin prisma securității, dar conținutul, într-o oarecare măsură, se schimbă. Statul urmărește să protejeze nu întreaga populație al Republicii Moldova, ci migrații moldoveni, care muncesc legal în străinătate. Cu toate acestea, în această perioadă, majoritatea migraților moldoveni se aflau în afara câmpului legal, iar în cooperarea cu partenerii europeni Republica Moldova nu a reușit să găsească un numitor comun, astfel că obiectivele acestei etape nu au fost atinse.

Se elaborează un cadru normativ pentru reglementarea migrației forței de muncă (Hotărârea Guvernului "Cu privire la angajarea temporară a lucrătorilor migrați" (1997)). În cadrul cooperării internaționale, au fost semnate acorduri de readmisie cu Polonia și Lituania (1997), care stabileau proceduri de returnare reciprocă a străinilor, aflați în situație de ședere ilegală, în țara de origine sau de tranzit.

Structura care reglementează migrația continuă să fie Departamentul de Migrație al Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

A treia etapă (2001-2006). Deși migrația continuă să fie interpretată prin prisma securității, obiectivul principal devine protecția migranților de muncă moldoveni, atât a celor legali, cât și a celor ilegali.

Cadrul legislativ în domeniul migrației se îmbunătățește: au fost adoptate Concepția politicii de migrație (2002), Legile "Cu privire la migrație" (2002), "Cu privire la prevenirea și combaterea traficului de ființe umane" (2005), etc. Sunt semnate acorduri bilaterale de cooperare în domeniul migrației forței de muncă cu Italia (2003), Azerbaidjan (2005), acorduri multilaterale în cadrul CSI (2005-2006), acorduri de angajare organizată cu Italia, Israel, Cehia, Kuweit etc. și sunt ratificate documente internaționale privind protecția drepturilor migranților de muncă și a refugiaților. Acordurile bilaterale sunt un instrument important pentru ca țările de origine și de destinație să se concentreze asupra anumitor grupuri de migranți, să se adapteze la fluctuațiile de pe piața muncii și să împartă responsabilitățile de monitorizare și gestionare [3, p.64].

Există, de asemenea, schimbări în cadrul instituțional în domeniul migrației. În 2001, în locul unui departament din cadrul Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei a fost creat Serviciul de Stat pentru Migrație. În 2002, a fost ridicat statutul structurii de stat în domeniul migrației și a fost înființat Departamentul de Migrație al Republicii Moldova, iar în 2005 a fost creat Biroul Național de Migrație.

Această perioadă a fost marcată de începutul cooperării cu asociațiile de moldoveni din străinătate. Din 2004, Biroul Relații Interetnice organizează la Chișinău Congrese ale diasporei moldovenești.

A patra etapă (2006-2012). Esența acesteia poate fi definită ca "Migrație și dezvoltare", deoarece pentru prima dată obiectivul politicii migraționiste al Republicii Moldova devine includerea migrației în dezvoltarea durabilă a țării. Politica de migrație începe să fie privită ca o parte integrantă a politicilor sociale, subordonată priorităților naționale și perspectivelor de dezvoltare durabilă a țării.

Cadrul juridic legislativ și normativ de reglementare a migrației continuă să se dezvolte: sunt adoptate "Legea privind azilul în Republica Moldova" (2008), "Legea privind regimul cetățenilor străini" (2010), "Strategia națională în domeniul migrației și azilului (2011-2020)", planurile de implementare a actelor legislative adoptate, etc. "Legea cu privire la migrația forței de muncă" (2008), elaborată în conformitate cu principalele convenții internaționale ale Organizației Internaționale a Muncii (OIM), reglementează activitatea agențiilor private de ocupare a forței de muncă în străinătate, introduce anumite restricții privind angajarea cetățenilor moldoveni, atât în ceea ce privește obligațiile de familie, cât și de proprietate, custodia copiilor lucrătorilor migranți, etc. [4, p.22].

În cadrul cooperării internaționale, sunt semnate un acord bilateral în domeniul migrației forței de muncă cu Italia (2011), acorduri bilaterale în domeniul protecției sociale cu Bulgaria (2008), România, Luxemburg (2010),

Austria, Estonia, Republica Cehă (2011), Belgia (2012) etc., cu scopul de a defini drepturile cetățenilor de a circula între state și de a beneficia de protecție socială completă.

În perioada 2009-2011, au fost semnate acorduri de readmisie cu 14 țări din UE și 5 țări din afara UE. A fost adoptat Planul de acțiuni Republica Moldova - Uniunea Europeană privind liberalizarea regimului fără vize (2011) etc. În contextul inițiativelor UE, sunt lansate programe privind migrația și diaspora.

Din a doua jumătate a anului 2006, principala structură de stat care se ocupă de problemele legate de migrație a devenit Biroul de Migrație și Azil din cadrul Ministerului Afacerilor Interne. În această perioadă, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei al Republicii Moldova a avut, de asemenea, un mandat în domeniul diasporei [5, pp.204-108].

În 2012, în cadrul Cămarilor de Stat, a fost creată o structură specializată Biroul Relații cu Diaspora.

În ceea ce privește interacțiunea cu diaspora, putem menționa înființarea Consiliului de Coordonare a Diasporei pe lângă Prim-ministrul Republicii Moldova, care a devenit primul organ reprezentativ al diasporei.

A cincea etapă (din 2013 până în prezent). Esența acestei etape este "Migrație și dezvoltare", dar, spre deosebire de cea de-a patra etapă, obiectivul principal este de a sprijini diaspora, implicând-o în dezvoltarea țării. Din 2013, diaspora a devenit obiectul principal al politicii de migrație a Republicii Moldova. Consolidarea diasporei a contribuit la apariția acesteia ca actor independent în politica de migrație a Republicii Moldova.

În această perioadă au fost adoptate Strategia Națională "Diaspora 2025" [6] și Planul de Acțiuni pentru implementarea acesteia, care constituie documente de bază ale politicii Republicii Moldova în domeniul migrației, dezvoltării și diasporei.

Obținerea unui regim fără vize cu Uniunea Europeană în 2014 a creat noi oportunități pentru migrația forței de muncă moldovenești în UE. A fost semnat un acord în domeniul migrației forței de muncă cu Italia (2012), acorduri în domeniul protecției sociale cu Polonia, Ungaria (2013), Lituania (2015), Germania (2017), Grecia (2021), etc.

Trebuie remarcat faptul că tranziția către politicile privind diaspora a fost determinată atât de factorul internațional, cât și de contextual național. Acest lucru este legat de schimbările în abordarea globală a migrației - tranziția de la "migration policy" cantitativă la o abordare calitativă "diaspora policy". Contextul național este legat de formarea și dezvoltarea diasporei moldovenești, de necesitatea unor politici adecvate. Acești factori au avut un impact asupra reformei instituționale și asupra necesității de a delimita funcțiile între instituțiile specializate ale statului care implementează politicile privind migrația și diaspora [7, p.94].

În domeniul elaborării și implementării politicilor privind migrația și diaspora, Republica Moldova dispune de un cadru instituțional solid, cu un număr mare de părți interesate. Principala structură de stat este Biroul Relații cu Diaspora, creat la cererea diasporei, care coordonează

activitățile guvernului în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării, contribuie la păstrarea și afirmarea identității etnice, cultural și lingvistice a cetățenilor moldoveni de peste hotare, precum și la utilizarea potențialului uman și material al diasporei.

Crearea unor structuri specializate, care să implementeze politicile în domeniul diasporei, a avut un impact pozitiv asupra consolidării diasporei moldovenești. Biroul Relații cu Diaspora a elaborat și implementează diverse programe: Diaspora Engagement Hub, "DOR", Forumul de afaceri al diasporei, Congrese ale diasporei, Zilele diasporei, Stagii guvernamentale, Grupurile de Excelență, Programe culturale ale diasporei, "Dor de Moldova".

Este important de menționat că, la nivel național, politicile publice privind diaspora, migrația și dezvoltarea sunt formulate și promovate printr-o abordare integrată, precum și prin îndeplinirea responsabilităților funcționale de către ministerele de resort, autoritățile și instituțiile central [8]. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Economiei, Ministerul Educației și Cercetării și o serie de alte instituții de stat sunt implicate în acest proces.

Consilierul Președintelui Republicii Moldova pentru relații cu diaspora consiliază Președintele în legătură cu evenimentele și problemele legate de diasporă și migrație, inclusive în ceea ce privește suportul organizatoric și pregătirea materialelor informative privind relațiile cu diaspora [9, p.22].

La nivel local, reprezentanții administrației publice locale sunt responsabili de punerea în aplicare a mecanismului de coordonare a politicii de stat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării.

Complexitatea instituțională a sectorului migrației și diasporei a determinat Guvernul să realizeze o mai bună coordonare între diferite părți interesate, prin crearea unor mecanisme naționale de coordonare: Comitetul interministerial pentru diasporă, migrație și dezvoltare (DMD); Comisia pentru coordonarea activităților de migrație; Grupul de lucru etnic privind migrația, Mecanismul interinstituțional de referire pentru (re) integrarea cetățenilor Republicii Moldova, care asigură realizarea programelor și inițiativelor în domeniul diasporei, migrației și al dezvoltării.

Analiza rolului statului Republica Moldova în domeniul politicii migraționale și a diasporei din perspective funcției de reprezentare arată că, inițial, acesta nu a avut o abordare eficientă și comprehensivă a fenomenului migrației, inclusiv a componentei de susținere a relațiilor cu diaspora. O perioadă îndelungată în Republica Moldova nu a existat un document, care să conțină un plan strategic în domeniul diasporei, dar exista un cadru normativ, ce includea un decret al Președintelui țării [10], o ordonanță și șapte hotărâri de guvern. Începând cu anul 2002, conducerea țării a inițiat două programe de stat ("Moldova în lume" și "Diaspora Moldovei"), menite să consolideze potențialul politic, economic și spiritual al țării și să-i sporească autoritatea pe arena internațională [11, p.38].

Sub influența structurilor internaționale și a conștientizării necesității cooperării cu diaspora, autoritățile moldovenești încep să dezvolte intensiv politica de stat față de diasporă. În acest context, putem menționa Hotărârea Guvernului nr. 780 din 19.10.2012 cu privire la crearea Biroului Relații cu Diaspora [12]; Hotărârea Guvernului nr. 200 din 26.02.2016 cu privire la aprobarea Strategiei Naționale "Diaspora-2025" și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia pentru anii 2016-2018 [13], care reflectă o "nouă abordare" a politicii în domeniul diasporei.

Strategia Națională "Diaspora-2025" formulează principalele priorități ale politicii moldovenești în domeniul diasporei:

- elaborarea și dezvoltarea unui cadru strategic și organizațional privind diaspora, migrația și dezvoltarea;
- asigurarea drepturilor diasporei și consolidarea încrederii;
- mobilizarea, valorificarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei;
- implicarea directă și indirectă a diasporei în dezvoltarea economic durabilă a Republicii Moldova [14].

Experții evidențiază mai multe aspecte în implementarea noii abordări a politicilor privind migrația, diaspora și dezvoltarea. În primul rând, schimbarea abordării de la una cantitativă la una calitativă. Aceasta înseamnă că diaspora este văzută nu ca un actor, care are nevoie de sprijin și nu ca un beneficiar al politicilor de stat, ci ca un partener al politicilor de dezvoltare. În al doilea rând, accentul pus pe mobilizarea spiritului civic al diasporei în implementarea unor activități semnificative din punct de vedere social. În al treilea rând, dezvoltarea și realizarea potențialului uman al diasporei. În noua abordare, reîntoarcerea migranților nu înseamnă întoarcerea fizică a acestora, important este ca ei să păstreze legătura cu țara de origine, să-și transfere cunoștințele și competențele acumulate în străinătate, ceea ce va contribui la dezvoltarea Republicii Moldova. Implementarea acestei abordări necesită cooperarea activă a Biroului Relații cu Diaspora cu alte instituții de stat ale Republicii Moldova, organizații neguvernamentale, organizații internaționale, toate părțile interesate care lucrează cu migranții, comunitățile moldovenești, diaspora de peste hotare.

Luând în vedere rolul de mediator al statului, menționăm că acesta poate fi exprimat în negocieri cu reprezentanții țărilor în care se află cetățenii moldoveni privind extinderea drepturilor acestora în țara gazdă, crearea unor instituții specializate pentru a asigura cooperarea cu organizațiile din diasporă, organizarea de întâlniri cu membrii diasporei etc.

La sfârșitul anului 2008, la inițiativa Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova, a fost implementat proiectul "Ambasada vine mai aproape de tine", care prevedea ca personalul misiunilor diplomatice moldovenești să se deplaseze periodic în localitățile cu cel mai mare număr de cetățeni moldoveni și să ofere servicii consulare la fața locului. Experții menționau că tocmai aceste structuri sunt în contact permanent cu reprezentanții comunităților

moldovenești, care solicită asistență și pot fi un mecanism real de dialog reciproc și avantajos între Republica Moldova și diaspora ei, comunitățile de peste hotare.

Este important de menționat că, în timpul pandemiei COVID-19, reprezentanții diasporei și migranții de muncă au apreciat sprijinul informațional și logistic al ambasadelor și consulatelor moldovenești în cea ce privește organizarea de zboruri charter pentru repatrierea migranților moldoveni aflați în dificultate. În plus, în pofida faptului că sunt copleșite de numărul mare de solicitări din partea migranților moldoveni și având în vedere resursele umane limitate pe care le au la dispoziție, acestea au găsit o soluție prin intensificarea comunicării online cu migranții în mod direct, inclusive prin cooptarea liderilor diasporei în calitate de persoane-cheie pentru a disemina mesajele formulate de autoritățile Republicii Moldova [15, p.27].

Autoritățile moldovenești încearcă să activeze consulatele pentru a lucra cu cetățenii moldoveni de peste hotare. Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2020-2023 prevede consolidarea mecanismelor de protecție a drepturilor și intereselor cetățenilor și agenților economici ai Republicii Moldova în străinătate, extinderea ariei geografice a reprezentanțelor diplomatice și consulare permanente prin deschiderea de noi misiuni diplomatice și oficii consulare peste hotare, îmbunătățirea bazei material și tehnice a acestora prin dotarea cu tehnică modernă de procesare a actelor de identitate ale cetățenilor [16].

În 2016 Biroul Relații cu Diaspora a lansat programul "Guvernul mai aproape de tine", pentru a organiza vizite de lucru în țările cu cea mai mare comunitate de cetățeni moldoveni. Prin intermediul acestui program, BRD a permis ministerelor cu competențe în domeniul migrației să informeze cetățenii moldoveni de peste hotare despre activitățile lor, să promoveze noi proiecte și servicii dedicate diasporei, să stabilească parteneriate cu cetățenii de peste hotare și să devină mai vizibile în diasporă [17].

În anul 2022, din fondurile bugetare alocate pentru programul "Susținerea diasporei", Guvernul Republicii Moldova a finanțat 5 proiecte: Subprogramul Reîntoarcerea profesională a diasporei (1 proiect); Subprogramul Proiecte inovative ale diasporei (2 proiecte); Subprogramul destinat tinerilor din diaspora (2 proiecte). În 2023, în cadrul Programului, toate granturile pentru reprezentanții diasporei moldovenești au fost acordate din bugetul de stat. Astfel, pentru subprogramul "Reîntoarcerea profesională a diasporei" au fost alocate câte 40 de mii de lei pentru fiecare proiect (2 proiecte), câte 50 de mii de lei pentru "Proiecte inovative ale diasporei" (3 proiecte) și "Subprogramul destinat tinerilor din diasporă" (3 proiecte), iar pentru Programul de susținere a activităților culturale și educaționale în diasporă – câte 100 de mii de lei pentru fiecare proiect (8 proiecte) [18].

Un instrument important pentru implementarea politicilor de migrație, diasporă și dezvoltare îl constituie diversele programe implementate de structurile de stat ale Republicii Moldova. În 2010, a fost lansat programul "PARE 1+1" de atragere a remitențelor în economie, destinat lucrătorilor migranți sau rudelor de gradul întâi

ale acestora, care doresc să investească în inițierea sau extinderea unei afaceri în Republica Moldova.

Programul funcționează în algoritmul 1+1, în care fiecare leu moldovenesc investit din remitențele migranților este suplimentat cu 1 leu sub formă de grant. Suma grantului ajunge până la 250.000 de lei. În acest sens, statul acționează, pe de o parte, în calitate de donator, iar pe de altă parte, în calitate de partener al reprezentanților diasporei.

Programul a sprijinit 739 de întreprinderi și a cofinanțat 1.815 inițiative de afaceri; 2.649 de persoane au fost instruite; s-au oferit fonduri în valoare de 367,67 mln. lei. Au fost investite în economie 1.080,15 mil. lei, 564 de migranți de muncă au fost asistați să se întoarcă acasă.

Remarcăm faptul că mai mult de jumătate dintre beneficiarii programelor PARE 1+1 sunt întreprinderi conduse de rude ale migranților. Acest lucru, pe de o parte, poate fi un indiciu că migranții de muncă s-ar putea întoarce acasă. Pe de altă parte, întreprinderile în ființate reprezintă un fel de investiție în țara de origine a migranților pentru a genera venituri suplimentare. Aproape jumătate dintre antreprenorii (49%) programului PARE 1+1 au vârsta sub 35 de ani, 84% dintre beneficiari locuiesc în afara Chișinăului, 32% dintre participanții la program sunt femei (571 de întreprinderi au fost create și / sau sunt gestionate de femei), 61% lucrează în țările Uniunii Europene [19].

Guvernul Republicii Moldova încearcă să includă diferite segmente ale diasporei, de aceea a dezvoltat o serie de programe în domeniul egalității de gen și al tineretului. În 2016, Ministerul Economiei a lansat Programul "Femeile în afaceri", care are drept scop reducerea inegalității de gen și dezvoltarea antreprenoriatului feminin, în special în zonele rurale. În cadrul implementării Programului au fost finanțate 614 contracte, au fost aprobate granturi în valoare de 89,47 milioane de lei, au fost investite în economie 138,83 milioane de lei și au fost create peste 2000 de noi locuri de muncă.

Pentru a reține tinerii în Republica Moldova, în special în zonele rurale, a-i integra în economie prin sprijinirea dezvoltării competențelor antreprenoriale, Organizația pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii (ODIMM) a lansat în 2009 un program special pentru tinerii cu vârsta cuprinsă între 18 și 35 de ani "Start pentru Tineri: o afacere durabilă acasă". În cadrul Programului, 400 de tineri au avut acces la finanțare nerambursabilă de până la 180 mii lei, iar peste 1.700 de tineri au beneficiat de instruire antreprenorială și servicii de consultanță în procesul de elaborare a proiectelor investiționale [20].

În 2018, programul a fost prelungit. Astfel programul oferă două forme de sprijin financiar: mărimea grantului se mărește până la 200 mii lei, conform formulei 7+3 (70 la sută din costul proiectului de investiții va fi acoperit de stat și 30 la sută din contribuția proprie a solicitantului). În același timp, tinerilor li se oferă posibilitatea de a accesa credite cu o parte nerambursabilă de 15%, combinând finanțarea nerambursabilă cu resurse creditare avantajoase cu dobândă fixă [21]. De la extinderea sa, Programul a

sprijinit 340 de acorduri de finanțare nerambursabilă, a oferit 55,74 milioane de lei sub formă de granturi, a canalizat 93,66 milioane de lei în economie și a contribuit la lansarea a 234 de întreprinderi în zonele rurale.

În scopul valorificării potențialului tinerilor din diasporă, încurajării revenirii lor în Republica Moldova, facilitării schimbului de experiență și implementării competențelor, practicilor și cunoștințelor dobândite peste hotare în instituțiile publice sau private, în anul 2022 Guvernul Republicii Moldova a elaborat Conceptul Programului guvernamental de stagii pentru studenții sau absolvenții instituțiilor universitare de peste hotare- Implicat@casă [22, p.91]. Un alt program al Guvernului Republicii Moldova destinat tinerei generații a diasporei moldovenești de peste hotare a fost programul DOR (Diaspora*Origini*Reveniri), menit să sensibilizeze a doua generație de migranți cu privire la identitatea culturală, tradițiile și valorile naționale, precum și să creeze legături emoționale între Republica Moldova și tinerii reprezentanți ai diasporei.

Anual, începând cu 2013, Biroul Relații cu Diaspora organizează sub egida Guvernului Republicii Moldova și sub patronajul Prim-ministrului Republicii Moldova Programul guvernamental DOR. În perioada 2013-2021, peste 900 de copii și tineri cu vârste cuprinse între 12 și 16 ani din peste 25 de țări, inclusiv din Republica Moldova, au participat la Programul DOR. În perioada 2020-2021, programul s-a desfășurat în format online, din cauza restricțiilor cauzate de pandemia COVID-19, iar sloganul evenimentului a devenit „Un altfel de DOR: la distanță, dar totuși împreună”. Și ediția a X-a a Programului DOR (2022) s-a desfășurat în format on-line (cu participarea direct a 84 de persoane; 25.508 urmăritori pe platformele de promovare), fapt determinat de restricțiile provocate de problemele de securitate din regiune (război în Ucraina) [23]. În 2023, 100 de copii și tineri au participat la program - 80 din diasporă și 20 din Republica Moldova.

În pofida eforturilor instituțiilor de stat ale Republicii Moldova de a promova cultura, valorile și tradițiile naționale în rândul celei de-a doua generații de migranți moldoveni, numărul de participanți la programul DOR indică un interes scăzut din partea cetățenilor moldoveni de peste hotare față de acest program. Acest lucru se datorează în mare parte faptului că majoritatea migranților moldoveni sunt orientați spre integrarea deplină în societatea gazdă, astfel încât își depun principalele eforturi în această direcție.

Cu sprijinul financiar al Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare, Biroul Relații cu Diaspora și Organizația Internațională pentru Migrație au lansat, la începutul anului 2016, programul de granturi tematice «Diaspora Engagement Hub» pentru cetățenii moldoveni aflați peste hotare. Din 2020, pe lângă asistența externă, programul atrage resurse financiare din bugetul de stat al Republicii Moldova. Scopul programului este de a încuraja și susține reprezentanții diasporei moldovenești să-și implementeze ideile în Republica Moldova, utilizând astfel capitalul uman și profesional al diasporei.

Pentru a susține mediul asociativ din diasporă în dezvoltarea legăturilor lingvistice, cultural și emoționale cu Republica Moldova, programul a deschis 10 centre

educaționale ale diasporei în 7 țări, inclusive în cinci țări ale Uniunii Europene (Belgia, Franța, Irlanda, Italia, Portugalia), precum și în Marea Britanie. Crearea centrelor educaționale în diasporă presupune studierea limbii române, a culturii, tradițiilor și obiceiurilor moldovenești pentru a doua generație de migranți moldoveni. De asemenea, în cadrul "Diaspora Engagement Hub" au fost instruiți 25 de profesori ai centrelor educaționale din diasporă.

Parteneriatul dintre stat și diasporă se realizează prin intermediul mecanismelor de participare a diasporei, cum ar fi Grupurile de Excelență a Diasporei și Congresul Diasporei. În mai 2017, a fost lansat programul guvernamental Grupuri de Excelență a Diasporei, în cadrul căruia experți de înaltă calificare din diasporă și reprezentanți ai structurilor de stat au elaborat în comun strategii și politici pentru dezvoltarea țării.

Începând cu anul 2004, la fiecare doi ani au loc Congresele diasporei, al căror scop principal este de a realiza un dialog direct între diasporă și reprezentanții autorităților publice din Republica Moldova. Astfel de evenimente oferă reprezentanților diasporei posibilitatea de a interacționa cu reprezentanții guvernării, precum și de a lansa noi inițiative și proiecte pentru cei care lucrează atât în țară, cât și în străinătate.

Printre alte evenimente de amploare legate de diasporă se numără Forumurile investiționale ale diasporei, care au loc din 2014. În 2023, Forumul Investițional a avut loc în Italia, unde cetățenii moldoveni au putut să se familiarizeze cu măsurile de sprijinire a afacerilor implementate de Republica Moldova și cu instrumentele financiare disponibile pentru antreprenori. Strâns legate de Forumurile investiționale sunt Business Forumurile, care sunt organizate în Moldova o dată la 2 ani, începând cu 2014, în cadrul Zilelor Diasporei.

În prezent, Republica Moldova nu poate asigura o dezvoltare socio-economică durabilă. Cu toate acestea, autoritățile statului pot asigura stabilitatea politică și un curs constant de modernizare a țării, ceea ce va reduce rata migrației. Statul ar trebui să utilizeze diverse forme pentru a încuraja migrații să investească în țara de origine. În plus, ar trebui dezvoltate industriile bazate pe știință, în special industria tehnologiilor informaționale. Diaspora poate fi implicată pentru a stimula exporturile din Republica Moldova.

Schimbările politice, economice și sociale care au avut loc la nivel regional și internațional, precum și necesitatea actualizării obiectivelor și acțiunilor prevăzute în Strategia Națională "Diaspora-2025", ținând cont de provocările și realizările înregistrate, au condus la elaborarea Programului pentru anii 2024-2027 de implementare a Strategiei [24].

Ținând cont de experiența națională acumulată în interacțiunea cu diaspora, de standardele internaționale și de cele mai bune practici în acest domeniu, scopul Programului este de a implica diaspora în dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova, în primul rând, prin diversificarea canalelor și nivelurilor de implicare a diasporei în procesele de dezvoltare la nivel central și local, iar în al doilea rând, prin acordarea de sprijin și asistență asociațiilor diasporei moldovenești de peste hotare.

Programul va avea următoarele **4 obiective specifice**:

Diversificarea instrumentelor de acces pentru implicarea diasporei în elaborarea, implementarea și evaluarea politicilor publice și programelor tematice la nivel de guvern; îmbunătățirea capacităților instituționale pentru gestionarea mai eficientă a informațiilor și comunicării adaptate la necesitățile diasporei; reconceptualizarea cadrului programatic pentru a facilita transferul de cunoștințe, competențe și expertiză din partea diasporei în diverse sectoare-cheie; reconceptualizarea instrumentelor de antrenare a diasporei în dezvoltarea economică la nivel central și local.

Realizarea acestor obiective va contribui la consolidarea interacțiunii dintre stat, autoritățile centrale și locale, societatea civilă și diaspora pentru dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova.

Analiza politicii Republicii Moldova orientate spre consolidarea diasporei moldovenești de peste hotare ne permite să tragem următoarele concluzii.

Politica Republicii Moldova în domeniul migrației și diasporei începe să se dezvolte de la începutul anilor 1990. Cooperarea cu asociațiile moldovenești de peste hotare / diaspora începe în prima jumătate a anilor 2000, dar abia din 2013 aceasta devine obiectul principal al politicii migraționale moldovenești. În calitate de direcție separată a politicii migraționale a Republicii Moldova, se

evidențiază politica în domeniul diasporei, implicarea acestora în dezvoltarea durabilă a țării.

Crearea Biroului Relații cu Diaspora a avut un impact pozitiv asupra consolidării diasporei moldovenești, au fost elaborate și implementate numeroase programe de lucru cu diaspora. Diaspora începe să devină un actor independent în politica de migrație, solicitând mai multă atenție și instituționalizându-și rolul în viața țării. Strategia Națională "Diaspora 2025" și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia a contribuit în mod semnificativ la asigurarea drepturilor diasporei și la consolidarea încrederii în autoritățile publice din Republica Moldova, la mobilizarea, utilizarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei. Schimbarea realității, acumularea experienței proprii, cooperarea cu structurile internaționale și provocările în procesul de implementare a Strategiei "Diaspora-2025" au condiționat trecerea la un nou instrument de implementare - de la Planul de acțiuni la Programul pentru 2024-2027 pentru implementarea Strategiei.

Republica Moldova s-a alăturat tendinței internaționale de integrare a diasporei în strategiile de dezvoltare a țării, înregistrând rezultate pozitive atât la nivel central, cât și la nivel local. Acesta este începutul unui proces pe termen lung, care permite dezvoltarea unor modele de politici, programe și parteneriate de interacțiune între Republica Moldova și diaspora moldovenească de peste hotare.

Referințe bibliografice:

1. RUSU, R. Diaspora Political Engagement. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). - Chișinău, nr. 2 (LXIX), 2015.
2. MOSNEAGA, V. Cartografierea diasporei moldovenești din Germania, Marea Britanie, Israel, Italia, Portugalia și Rusia. Chișinău, OIM, 2017, 220 p. ISBN 978-9975-4469-9-0.
3. Profilul Migrațional Extins al Republicii Moldova 2007-2012. - Chișinău, OIM, 2013, 68 p.
4. МОРАПУ, В., МОШНЯГА, В., РУЧАК, Г. Маятник миграции. – Кишинэу, Sirius, 2012, 200 с.
5. Voting Matters: Diaspora Parliamentary Representation. <https://diasporafordevelopment.eu/wp-content/uploads/2021/06/Voting-matters-diaspora-parliamentary-representation-EN.pdf> (vizitat 14.02.2026).
6. Strategia națională "Diaspora-2025", https://brd.gov.md/sites/default/files/sn_diaspora_2025_web.pdf (vizitat 17.02.2026).
7. МОРАПУ, В., МОШНЯГА, В., РУЧАК, Г. Маятник миграции. – Кишинэу, Sirius, 2012, 200 с.
8. Strategia națională "Diaspora-2025", https://brd.gov.md/sites/default/files/sn_diaspora_2025_web.pdf (vizitat 22.02.2026).
9. BALTAG, D., BURDELNII, E. Raport de evaluare la jumătate de termen a Strategiei Naționale Diaspora-2025, Republica Moldova, International Centre for Migration Policy Development, Chișinău, 86 p.
10. Decretul Președintelui Republicii Moldova privind susținerea persoanelor originare din Republica Moldova domiciliat peste hotare și colaborarea cu acestea, nr. 1638-II din 30 august 2000, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 5 septembrie 2000, nr.115.
11. MOROZAN, A., MARGARINT, A. Formarea diasporei moldovenești în raport cu migrația forței de muncă: prezent și perspective. În: MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică), 2006, Nr 4 (XXXV).
12. Hotărârea de guvern nr. 780 din 19.10.2012 cu privire la modificarea și completarea unor hotărâri ale Guvernului. În: Monitorul Oficial Nr.221 art Nr: 844.
13. Hotărâre de guvern Nr. 561 din 19.08.2015 cu privire la reglementarea cadrului instituțional și mecanismului de coordonare a asistenței externe acordate Republicii Moldova de organizațiile internaționale și țările donatoare. În: Monitorul Oficial Nr. 224- 233.
14. Hotărârea de Guvern Strategia națională „Diaspora-2025”, Nr. 200 din 26.02.2016. In: Monitorul Oficial din 4.03.2016, Nr. 49-54, art.230.
15. Evaluarea rapidă a OIM privind impactul COVID-19 asupra bunăstării migranților moldoveni: date empirice privind strategiile și contribuțiile migranților. - Chisinau, OIM, 2020, 30 p. file:///C:/Users/User/Downloads/IOM+Diaspora+Survey+Report- RO_FINAL.pdf (vizitat 24.02.2026).
16. Hotărâre Guvernului Republicii Moldova nr. 636 din 11 decembrie 2019 Cu privire la aprobarea Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2020-2023. https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/pag_2020-2023_ro.pdf

(vizitat 26.02.2026).

17. În premieră, „Guvernul mai aproape de tine” - un nou program lansat de Biroul pentru Relații cu Diaspora. <http://brd.gov.md/ro/content/premiera-guvernul-mai-aproape-de-tine-un-nou-program-lansat-de-biroul-pentru-relatii-cu> (vizitat 14.02.2026).

18. Proiectele câștigătoare în cadrul Programului guvernamental de granturi tematice Diaspora Engagement Hub, ediția 2023, <https://brd.gov.md/ro/content/proiectele-castigatoare-cadrul-programului-guvernamental-de-granturi-tematice-diaspora-0> (vizitat 23.02.2026).

19. Raportul de activitate al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii pentru anul 2020, ODIMM - Chișinău, 2021. <http://odimm.md/files/ro/pdf/rapoarte/Raport%20privind%20realizarea%20Planului%20de%20activitate%20al%20ODIMM%202021.pdf> (vizitat 22.02.2026).

20. Tinerii sunt viitorul Republicii Moldova, un nou program lansat de ODIMM <https://trm.md/ro/social/tinerii-sunt-viitorul-republicii-moldova-un-nou-program-lansat-de-odimm> (vizitat 14.02.2026).

21. Start pentru Tineri: o afacere durabilă acasă. <https://www.odimm.md/ro/starttineri> (vizitat 27.02.2026).

22. Guvernul Republicii Moldova. Raport cu privire la activitatea Guvernului 2022-2023, https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_gov_2022-2023_0.pdf (vizitat 14.02.2026).

23. Raport de monitorizare și evaluare a Programului DOR Diaspora*Origini*Reveniri, 2022. https://brd.gov.md/raport_dor_2022.pdf (vizitat 11.02.2026).

24. CONCEPT al Programului pentru anii 2024-2027 privind implementarea Strategiei Naționale “Diaspora-2025”, concept-program-sectorial- dias...%20647ebf4d5b488%20(2).pdf (vizitat 19.02.2026).